

EMİN ÖZDEMİR
İNSAN YÜREĞİNE
YOLCULUK

❤
CAN
DENEME

Emin Özdemir
İNSAN YÜREĞİNE
YOLCULUK

Can Yayınları: 1785
Türk Edebiyatı: 520

© Emin Özdemir, 2008
© Can Sanat Yayınları Ltd. Şti., 2008

1. basım: Kasım 2008

Yayına Hazırlayan: Furuk Duman

Kapak Tasarımı: Erkal Yavi
Kapak Düzeni: Semih Özcan
Dizgi: Filiz Arslan
Düzeltili: S. Asaf Taneri

Kapak Baskı: Çetin Ofset
İç Baskı ve Cilt: Eko Matbaası

ISBN 978-975-07-1013-1

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33
<http://www.canyayinlari.com>
e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Emin Özdemir
İNSAN YÜREĞİNE
YOLCULUK

DENEMESEL ANLATI

CAN YAYINLARI

Emin Özdemir, 1931 yılında Kemaliye'de doğdu. Pamukçınar Köy Enstitüsü'nden sonra Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü, bugünkü adıyla Gazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Bitirdiği bölüme asistan ve öğretim görevlisi oldu. Amerika'da Colombia ve Indiana üniversitelerinde "değişik düzeylere göre metin hazırlama ve anlatım teknikleri" konusunda eğitim gördü. Hacettepe Üniversitesi Temel Bilimler Fakültesi Temel Türkçe Bölümü'nde bölümbaşkanı ve öğretim görevlisi olarak çalıştı. Ankara Üniversitesi Basın ve Yayın Yüksekokulu, bugünkü adıyla İletişim Fakültesi öğretim görevliliğinden emekliye ayrıldı. Türk Dil Kurumu Yönetim ve Yürütme Kurulu üyeliklerinde bulundu. Edebiyat yapının dille ilişkisi, dilin işlevi ve kullanım düzeyleri, toplumsal yapıyla bağları gibi sorunları ele aldı. Bunları *Dil ve Yazar*, *Öz Türkçe Üzerine*, *Türk ve Dünya Edebiyatı*, *Türk ve Dünya Edebiyatında Dönemler - Yönelimler*, *Yazı ve Yazınsal Türler* adlı yapıtlarında işledi. Dil ve edebiyat bilgilerinin bir donanım ve beceri olarak yaşama uygulanması yollarını *Güzel ve Etkili Konuşma Sanatı*, *Anlatım Sanatı*, *Okuma Sanatı*, *Eleştirel Okuma*, *Okuma ve Metin İnceleme* adlı yapıtlarıyla gösterdi. Dil devrimine ve Türkçenin doğurganlığına yönelik çalışmalarını da *Dil Devrimimiz*, *Terim Hazırlama Kılavuzu*, *Erdemin Başı Dil* adlı kitaplarında topladı. Türkçenin söz varlığıyla ilgili çalışmalar yaptı: *Öz Türkçe Kılavuz Sözlük*, *Edebiyat Bilgileri Sözlüğü*, *Türkçe Deyimler Sözlüğü*, *Atasözleri Sözlüğü*. Dil ve yazınsal sorunlara yönelik eleştirel denemelerini *Dilin Öte Yakası*, *Anadilin Toprağında* adlarıyla kitaplaştırdı.

İÇİNDEKİLER

Sunu: <i>İnsan Yüreğine Yolculuk</i>	9
1 ÖLÜMÜ SORGULAMAK	15
Adlandırılmayan	17
Yüreğin Sesi	23
Homeros'un Dedikleri	27
Sözcüklere Sığınmak	31
Acının Sarkacı	37
Düşselliğin Toprağında	49
Babalar ve Kızlar	57
İzler	61
Ağta Dönüşen	78
Acının Yoğun Sessizliği	84
İçimizdeki Çekirdek	89
2 SEVGİNİN GÖKKUŞAĞI	105
Bedenin Çağrısı	107
Yansıtmanın İki Yüzü	120
Kösnüllüğün Öte Yakası	125
Yanılsamalar ve Yargılamalar	131
Aşkın Halleri	145
Karşı Konulmaz Güç	154
Acıların Yanık Sesi	168
Mektuplara Yansıyan	175
Ölümden Buluşma	181
Ölümün Silemediği	188

3 TUTKULAR KAVŞAĞI	205
İnsan Yansımaları	207
İkkelleşme	214
Karanlığın Gücü	222
Candan Can Koparma	227
Derinlerdeki Cehennem	242
Simgeleştirme	252
Kirli Ellerin Tanrısı	260

SUNU

İnsan Yüreğine Yolculuk

Emin Özdemir'le elli yılın neredeyse her an'ını birlikte yaşadık. Gazi Eğitim Enstitüsü'nde o asistanken ben öğrenciydim. Hacettepe Üniversitesi'nde aynı bölümde öğretmenlik yaptık. Gazi Eğitim Enstitüsü'nde de sürdürdük. Türk Dil Kurumu'nda birbirimizden ayrıldığımızı gören olmamıştır. Dirsek dirseğe düşünce üreterek nice kitaba imza attık. Aynı masalarda yemekler yedik, seyahatlere çıktık, ölümlerde acı çektik, mutluluklarda sevindik...

İnsan insanın üreticisidir, kimi zaman bir öğrenci gibi baktık birbirimize, kimi zaman birbirimizin öğretmeni olduk...

Huylarımızdan huy kaptık, duygularımızdan duygu...
Bir ömre de buncası yetmez mi?

Özdemir onca kitap yazdı, nice etkinliklere katıldı, TRT'de yıllarca programlar yaptı, konuşmalarını dinleyenler daha da sürdürsün diye ağızına baktılar...

Bir günden bir güne, şunu yaptım bunu yaptım diye övündüğünü duymadım.

Yine de, övündüğünün tek tanığı belki de benim!

Bir gün, telefonda, "Yazarlığıma bir şey diyemem, ama iyi bir okur olduğumla övünebilirim..." dedi.

"İyi okurluk" kavramını irdelemeye geçmeden, Emin Özdemir'in nasıl bir okur olduğuna ilişkin bir gözlemimi daha yansıtmam gerekecek.

Yazarlar arasında pek rastlanmayan bir dayanışma içindeyizdir ikimiz; bir metni oluşturma aşamasında, onun yazdığını ben okurum, benim yazdığımı o okur. Genel bir deyimle, yazdıklarımız daha kimseye ulaşmadan en başta bizim eleştiri süzgecimizden geçer.

O ne der bilemem; sağlam mantığının ürünü olan uyarıları beni kaç kez en yüksek dağlardan aşağı yuvarlanmaktan kurtarmıştır!

Yazılarımızı birbirimize telefonda okuduğumuz da olur. Ben yazıyı okurken, o, sayfalar tutan bir yazının ilk satırlarındaki çelişkiyi, mantıksal gevşekliği, betimleme saçmalığını belleğinin aynasına yansıtmıştır: Okuma bittikten sonra, onları sözcüğüyle, tümcesiyle anımsayıp bir bir sıralar.

Bu, bir bellek olayı sayılsa da, ben bu kavrayışı onun iyi okurluğuna bağlıyorum. Konuşmalarında da öyledir; kürsüde ne söylemişse, bir iki saat sonra ya da ertesi gün, söylediklerini sözcüğü sözcüğüne aktardığı olur.

İşte, elimize aldığımız *İnsan Yürüşüne Yolculuk* adlı denemesel anlatısı, böyle bir birikimin, ince eleyip sık dokuyucu yeteneğinin ürünüdür. Ne abartıdan hoşlanmıştır, ne yapılanları abartılı bulmak gibi bir huy edinmiştir. Shakespeare'in deyişiyle, yaşayıp durduğu bilgi mekânında, "şatafatlı giysilerden kaçınmış, köhne cüppesini" sırtından almadan, her an başvurulacak çalışmalara imza atmıştır.

Yazılmasının her evresine tanık olduğum, *İnsan Yürüşüne Yolculuk* kitabını okurken, *Yazma Tekniği*, *Yazma Sanatı*, *Kompozisyon*, *Yazı ve Yazımsal Türler*, *Okuma Sanatı*, *Eleştirel Okuma...* gibi kuramsal, bir yönden de uygulamalı kitapların yazarı olan Özdemir'in "iyi okur olma"yı neden "yazma"nın önünde tuttuğunu daha iyi anladım.

Bir genelleme yaparak ben de diyebilirim ki, okuma

herkesin yapabileceği bir etkinliktir, "iyi okur olmak" ise çok az kişinin edindiği temel alışkanlıklardan biridir.

Özdemir'in iyi bir okur olması, "denemesel anlatı" diye nitelendirdiği *İnsan Yüreğine Yolculuk* adlı bu kitabının ilk okuru olarak ayrıca düşündürdü beni. Ne yolda düşündüğümü açıklamaya geçmeden, okuma kavramını nasıl algılayıp yorumladığımı belirtmeliyim.

Okuma, ön anlamıyla, harf denenimgelere bakmak, simgeleri birbirine çatarak onu anlam birimine dönüştürmek eylemidir. Görüleni yalnızca anlam birimlerine dönüştürmek, okumanın ön anlamıyla ilgilidir. Bu algılayış, olay anlatımıyla sınırlıdır, düşünsel yaratımdan doğan gerçek anlamı kavramaktan uzaktır. Bu, gözü gören her okurun yaptığıdır. "İyi okur" ise, simgelerin artalanlarına, bunun çağrıştırdığı beğeni dünyalarına, yaratıcılığın kök tuttuğu ana kaynaklara yönelir. İyi okur, duyumsamalarıyla, algılamalarıyla, okuduğunu yeniden yaratır. Okurla yazar arasındaki duygusal ya da eleştirel etkileşim bu yolla gerçekleşir.

Jorge Luis Borges'in *Alçaklığın Evrensel Tarihi* adlı kitabında, "Kimi zaman iyi okurların iyi yazarlardan bile ender bulunduğundan kuşkulanıyorum (...) Açık ki, okuma, yazmadan sonra gelen bir etkinliktir. Daha alçakgönüllü, daha az sıkıntı verici, daha entelektüel bir uğraştır," dediği budur.

Borges'in kuşkusu, okumanın evrensel boyutu açısından değerlendirilirse, pekâlâ, "Yazarlar, düşünürler iyi okunsalardı, dünyamız, mideyi bulandıracak o pisliklere bulanmamış olurdu" yargısına varabiliriz. Şöyle de diyebiliriz: Bir gün, insanın, kendi kanından beslenen bir canavara dönüşeceğini söyleyen yazarlara kulak verilmiş olsaydı, kuşkusuz insanlık, daha güzel bir dünyada yaşayacak, şimdi bu düşünsel kirlenme bataklığı içinde soluk alamaz duruma düşmeyecekti.

Bu bağlamda iyi okur, tıpkı ele aldığı yazar gibi, bir anlam kâşifidir.

Keşfetmekle de yetinmez; yazarın bıraktığı izi göre-

rek, okuduğu her satırda sezdiği anlamın derinliklerine doğru yol alır. Yazarın, birer güçlü far olan gözleriyle aydınlatığı yolu, ancak iyi okur görebiliyor. Onun mekânı, artık anlam gökleridir, duyumsama ırmaklarıdır, algılaşmanın en üst tepeleridir...

Bu nedenle, yazar, bilinen duyuların dışında kendine özgü sezgisel bir duyu da geliştirir; olaylara öyle bakar, gerçekleri o gözle görüp yargılar.

Goethe, bu sezgiyle, ışığı gördüğünü söylemiyor, "Işığı duyuyorum!" diyor.

Emin Özdemir, *İnsan Yüreğine Yolculuk* adlı bu deneysel anlatısında, okurluğunu yazarlığıyla da besleyerek, başka yazarların ışıttığı yolda gördüklerini, gözlemleri, yorumlarla, düşünsel ve düşsel üretimlerle, filmlere de göndermeler yaparak aktarıyor bize.

Kitabın bu çerçeve çizimi, bana artalanında hep, "Neden insan yüreğine doğru yazınsal bir yolculuğa çıkıyor Özdemir?" sorusunu sordurtuyor; hele, nice yüreksizin yürekleri parça parça dildiği dünyamız bu değerler karmaşasında?..

Sanat, kendini çizgide, seste, yazıda gösteren yaratıcı yeteneğin, insan yüreğinin kaygısını içinde duyup, onu anlatıma dönüştürme edimidir. Yazın kavramını sanatla kaynaştırarak söyleyeyim; yoksa niye Mozart 35, van Gogh 37, Çehov 44 yıllık kısa yaşamının her saniyesini yürek dolusu kaygılarla doldurmuş olsun?..

Nerdeyse altmış yıldır gözünü satırlardan almamış Özdemir'in böyle bir yazınsal yolculuğa bu kaygıyla çıktığı kanısındayım. Onun amacı, yaşamı zamansal bir süreç olmaktan çıkarıp yaratıcılığın derinindeki anlamın izini sürmektir.

Kitabında yüzlerce kişiden söz eden Özdemir, bu yolculukta kimlerle karşılaşmıyor?..

Mısır, Mezopotamya şiirlerinden başlıyor işe. Ardından ötekiler geliyor: Homeros, Dede Korkut, Sapho, Turquato Tasso, Hayyam, Karacaoğlan, Montaigne, Cer-

vantes, Shakespeare, Balzac, Dostoyevski, Tolstoy, Turgenyev, Stendhal, Kafka, Rilke, Çehov, Gorki, Steinbeck, Faulkner, Hamsun, Pessoa, Céline, Borges, Márquez, Saragamo, Nâzım Hikmet, Canetti, Yaşar Kemal...

Özdemir, bu ozanlarla, düşünürlerle, yazarlarla, çalışma odasının mütevazı masasında yan yana geliyor, sohbet ediyor, insanlar arasında gittikçe yayılan duygu yoksunluğu konusunda tartışıyor onlarla, anlatılardan sözün canı olabilecek bölümleri, düşünceleri öne çıkararak, üzerinde durulması gereken evrensel sorunları sezdiriyor.

Yazarları bir yerde buluşturan, sözün gücüdür. Özdemir, sözün ne olduğunu, İncil'in başında yer alan şu alıntıyla anlatıyor: "Başlangıçta söz vardı, / ve söz Tanrıdaydı, / ve söz Tanrıydı. / O başlangıçta Tanrıdaydı, / her şey onunla yapıldı, / ve onusuz yapılamadı / var olanlardan hiçbirisi. / Onda hayat vardı, /ve hayat onların ışığıydı."

İncil'de bırakmıyor sözü, kendi de yaşamla söz arasında çizgiler oluşturuyor. Onunla da yetinmiyor, araya Tolstoy'u sokarak yargılarda bulunuyor:

"(İnsanın) yaşamını yönlendiren en büyük güç olmuş söz ve sözcükler. Yaşam gerçeklerinin ayırımına varmayı, onlara karşı direnmeyi kazandırmış insanoğluna. Bunu şöyle belirtiyor Tolstoy: 'Sözcüklere dökülebilen, onlarla biçimlendirilen gerçek, insan yaşamını besleyen, varsıllaştırıp güzelleştiren en büyük güçtür.' İnsanoğlunun, yaşamı algılamasında, ona yeni boyutlar kazandırmasında söz ve sözcükler en temel öge olmuş; kendi varoluşunun bilincine ulaşmasında da... Duyguların, düşüncelerin en uç noktalarına sözcüklerle ulaşmayı denemiş; yaşanılanları, yaşanulacakları adlandırtıp anlamlandırmada da..."

Özdemir, *İnsan Yüreğine Yolculuk*'ta, her biri ayrı bir dünyanın kapısını aralayan yazarları, örneğin Homeros'la Yaşar Kemal'i sözcüklerin evrensel dünyasında buluşturuyor, nice yazarlar arasında duygu ağları kurarak, onlarla birlikte bir uzun yolculuğa çıkıyor. Doğal olarak, kendi

ni de, değişik kurgularla olayların içine sokuyor. Bakıyor Homeros gelmiş odasında boş bulduğu bir sandalyeye oturmuş, daha sonra onun yerini Borges almış...

Özdemir'in yönlendirmesiyle, *İnsan Yüreğine Yolculuk*'a, okur olarak da, türünü kendinin belirlediği bir okuma ortamında çıkıyoruz. Kendini de katarak, yazar-okur-konular arasında öyle bir sargınlık yaratıyor ki, bu etkileşim, bir tür okuma imcesine dönüşüyor.

Yazarlar arasındaki bu uzun yolculuğunu, birbirleriyle iç içe üç genel bölümde yansıtıyor: 1. *Ölümü Sorgulamak*, 2. *Sevginin Gökkuşadı*, 3. *Tutkular Kavşadı*...

Bu, biçimsel bir bölümlenme değildir, "insan halleri"nin iç yönsemeleridir. Ölümü düşünmediğimiz gün olmuş mudur, sevgiyi tatmadığımız ya da sevgisizliğe uğramadığımız, tutkuların kavşaklarında bunalıma girmediğimiz gün?..

Hayattan gözlemlerden başlayıp, yüzyıllar ötesinden gelen metinlere ulaşarak, Özdemir, ölümü sorguluyor, sevginin gökkuşadını gökten yere indiriyor, insanları tutkuların kavşadında buluşturuyor.

Emin Özdemir'in *İnsan Yüreğine Yolculuk* adlı bu deñemesel anlatısında, size iyi bir okurun yalnızca iyi okuduklarını değil, iyi bir yazarın, yazın dünyasına nasıl bakıp, ona ne yolda yorumlar getirdiğinin seçkin örneklerini de sunuyorum.

Adnan Binyazar

EMİN ÖZDEMİR

İNSAN YÜREĞİNE YOLCULUK

DENEME

Bana göre yaratılarının dokusuna yüreklerin sesini, sıcaklığını sindirememiş olanlara gerçek anlamda sanatçı denemez; diyenler olmuştur; olmuştur ya, bunların hiçbirinin soluğu, yaşadığı günlerin ötesine geçmeye yetmemiştir. Oysa 'düünden bugüne kalmış öykülere, romanlara, oyunlara, şiirlere, kısaca yazınsal yaratılara baktığımızda, tümünün ortak bir özelliği olduğunu görüyoruz: Bize, bizi anlatmak; insanoğlunun yüreğinde oluşan çeneti ya da cehennemini betimlemek. Yüreklerden yüreklerle giden ince yollar açmak.

Edebiyat dünyamızın usta isimlerinden Emin Özdemir, yazınsal yaratılarda anlatılan insanın temel duygularının, ölüm korkusunun, sevginin, öfkenin peşine düşüyor bu yeni kitabında. *İnsan Yüreğine Yolculuk*, edebiyatın yüreklerden yüreklerle giden yollarında dollaşıyor. Homeros'tan Dede Korkut'a, Karacaoğlan'dan Goethe'ye uzanan bu denemesel anlatıyı edebiyatseverlerin kaçırmamaları gerekiyor.

KAPAK RESMİ: TUMAL İSYSTEK

ISBN 978-975-07-1013-1

9 789750 710131

<http://www.canyayinlari.com>